

ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИДА ЯНГИ ИНТЕРФАОЛ УСУЛЛАРНИ ҚЎЛЛАНИШИ**Курбонов Баходир**

“Kokand university” Андижон филиали, доцент

Кирйигитов Бахридин

“Kokand university” Андижон филиали, ассистент

Бердихўжаева Шахноза

“Kokand university” Андижон филиали, Компьютеринг инжиниринг талабаси

Аннотация. Ушбу ишда таълим жараёнида янги интерфаол усулларни амалда қўлланилиши ва уларнинг таълим самарадорлигига таъсири ҳақида маълумот берилган. Ўқув материални тушунтириш ва унинг ўзлаштирилиши мониторингини олиб бориш ҳолати ва уни қандай баҳолашни амалга ошириш тўғрисида фикрлар келтирилган.

Калит сўзлар: манба, кичик гуруҳда ишлаш, ақлий хужум, кейс-стади.

Kirish.

Таълим бериш ва унинг натижасида тайёрланган мутахассисларнинг янги авлодининг малакаси ва компетенциясининг ҳолати тўғридан-тўғри жамиятнинг иқтисодий ҳолатини белгилаб бериши маълум. Умумий ҳолда мана шу жараённи ҳаётда тадбиқ этиш учун Ўзбекистон ҳукумантининг амалий ёрдами ва кўмагини кўрсатиш доимо эътибор марказида бўлган. Бошқа томондан таълим бериш ва унинг битирувчиларининг тайёргарлик даражасини ошириб бориш асосий вазифалардан биридир.

Ҳозирги даврда касбий фаолиятини яхшилаш бўйича энг муҳим вазифалардан бири сифатида мавжуд меҳнат бозорининг талабларига жавоб беерадиган юқори малакали мутахассисларни тайёрлаш, уларнинг юқори малакаали бўлишини таъминлашда ўқув жараенини тегишли тарзда шакллантириш масаласи куннинг муҳимларини бирига айланди. Таълим жараёнининг натижаси – битирувчисининги истеъмолчичиси бўлган ташкилотда ўзини яхши томондан кўрсата олиши ва жойини топиб кетишини таъминлаш мақсади бўйича ката жажмда ишлар амалга оширилган. Уларнинг ҳуқуқий асосларини ҳукумат таъминлаб берса, ташкилий томонини эса ташкилот мавжуд меҳнат бозордаги ҳолатдан келиб чиқиб танлашини вазият тақозо қилмоқда [1].

Ҳозирги кунда таълим куйидаги шаклари амалда қўлланилмоқдаб кундузги, сиртқи ва кечки. Уларнинг имконияти ва зарурий талаблари хар бўлиб дуал таълим учун хар бир таълим шакли ҳамда унинг иқтисодий шериклари ўртасидаги муносабатларга асосланиб танланади.

Соҳаси фаолият олиб бораётган ёш мутахассисларни тайёрлашдан куйидаги мақсадлар амалга оширилиши назарда тутилганди:

- меҳнат бозори талабига жавоб берадиган малакали кадрлар базасини яратиш,
- касблар соҳасида мутахассисларда янгича ёндашувни шакллантириш,
- таълим бериш жараёнига янги технологияларни кенг қўллаш,
- замоннинг талабига тезда мослашадиган мутахассисларнинг базасини шакллантириш.

Охирги йилларда дуал таълимнинг ривожланишига катта туртки бўлгани кузатилмоқда. Унинг учун куйидаги сабабларига кўрсатишимиз мумкин:

- жамиятнинг меҳнатга лаёқатли қатламининг иқтисодий фаоллигининг ортиши;
- меҳнат қилиш лойик ва истаги бор қисмининг қўшимча мутахассислик еки касбга эришиш ҳамда унинг истиқболлари яққол кўриниб қолди;
- ижтимоий ҳолатини яхшилашда бошқа касбга эга бўлиши янги имкониятларни очиб беришини англаниши намоён бўлди.

Охирги келтирилган сабаби [2] ишда жуда яхши даражада ёритилиб берилган. Унда мутассисларнинг янги авлодини тайёрлашдаги куйидаги омиллар ўрганилган: таълим бериш жараёнида қўшимча равишда янги манбаларни кенгроқ амалда қўллаш, хорижий тил малакасини юқори мутахассисларни тайёрлашига эъбор кучайиши, ахборот технологиялар бўйича яхши кўникмага эгаллиги ва унинг ишлаш жараёнидаги аҳамиятини тушунганлиги.

2015 йилдан кейинги даврда таълим тизими ва ишлаб чиқариш, қишлоқ хўжалиги, туристик фаолият олиб борувчи объектлар ўртасида узилиш мавжудлиги аён бўлиб қолди. Мана шу масала бўйича эътибор қаратилган томонларини бошқа олимла ҳам ўзининг ишларида кўрсатиб ўтишган. Таълим жараенининг сиртқи шакли ва унинг жараёнидаги муносабатларни [3] ишда ўрганиш ишларини олиб борган.

Таълим сифатини ошириш ва ўқув жараёнинг самарадорлигини янада яхшилаш мақсадида электрон манбаларнинг кенг қўламда амалда қўлланилиши ҳақида [4] ишда маълумот берилган. Ушбу ишнинг яна бир яхши томони шуки электрон манбаларни сиртқи таълим ташкил этиш жараёнида амалда фойдаланиши жуда қулай ва ижобий таъсири кўрсатилиши мумкинлиги таъкидланган.

Энди дуал таълимнинг моҳиятини кенгроқ ёритишга уриниб кўрамиз. Мутахассисларни тайёрлашнинг дуал таълим шакли деганда профессионал таълимни ташкил этишнинг маълум бил инновацион шакли тушунилади. Бунда иш берувчи ва мутахассис ўртасида куйидаги мақсадлар эрилишади:

- мутахассис зарурий малака иалабларига эга бўлиши,
- иш берувчи ва мухассис ўртасида ҳуқуқий муносабатлар ўрнатилиши.

Бошқа томондан, мана шу жараёнда дуал таълимнинг аҳамияти сифатида инсонпарварлик ва қадрият меъёрларининг тенгшлиги, компетенцияга асосланган ёндашув, касбий фаолият ва ижтимоий-касби муносабатларнинг шакллантириш ҳамда ривожлантиришни келтиришимиз ўринлидир.

Дуал таълим – таълим берувчи ташкилотлари ҳамда бозор иқтисодиёти муносабати асосида бошқа субъектлар ўртасида ўзаро муносабатларнинг тегишли ва мантиқий моделидир. Бундай таълим шаклида талабаларнинг касбий ва ижтимоий жиҳатдан корхона ёки ташкилот ходимининг ролига мослаштириш билан асосланади. Афсуски, дуал таълим модели амалга оширишда унга нисбатан ишбилармон доира вакиллари томондан салбий муносабат билдириши кузатилмоқда. Лекин хорижий мамлакатларда айнан дуал таълим орқали ташкилотлар ўзларига янги ма малакали ходимларнинг базасини яратишда катта ишлар бажарилган [1].

Тайёрланаётган мутахассисларнинг янги авлодининг малакали ва танланган касби бўйича билимларга эга бўлиши учун интерфаол дастурий таъминот билан ишлай олиши зарурлиги тўғрисида [5] ишда маълумот бериб ўтилган. Унинг таълим соҳасида фойланиш мумкин бўлган имкониятлари ва талаб шартлари тўғрисида батафсил тугунтириш берилиб ўтилган.

Энди ўқув жараеннинг самарадорлигини ошириш учун ишлатиладиган бир нечта янги педагогие технология усуллари ва уларнинг амалда фойдаланиш ҳақида маълумот бериб ўтамыз.

Кичик гуруҳда ишлаш. Бундай таълим бериш усулининг амалга оширилиши учун қуйидаги шартлар бажарилиши шарт:

- ўтиладиган фаннинг мавзуси олдиндан талабаларга маълум қилиниши,
- фойдаланадиган манбалар рўйхати ёки уларнинг электрон шаклида таъминланганлиги,
- гуруҳларнинг таркиби олдиндан бўлиниши ва уларга бериладиган мавзунинг моҳиятини қисман тушунтирилганлиги бўлиши.

Хар кичик гуруҳ ва фан ўқитувчиси белгиланган муаммо ва унинг ечимини намоев қилиш учун бир-бирига ижобий жараённи ташкил этилиши талаб этилади.

Натижа: катта хажмдаги маълумот батафсил мустақил тарзда ўрганишга эришилади ва умумий маълумот узоқроқ, кенгрок талқинда ўрганишга эришилади.

Ақлий ҳужум. Бундай усулда ўрганиладиган мавзу юзасидан талабаларга аввалдан маълумотлар тақдим этилади. Муҳокама доираси дарс машхулоти вақтида кенгайтирилади. Талабаларни мавзу бўйича фикрлаш ва ўзининг қарашини асослаш орқали чуқурроқ ўзлаштириш эришилади.

Фан ўқитувчиси томонидан фаоллоқ бўлиши учун қўшича саволлар берилади.

Натижа: мавзу тўла ва кенг талқинда, бошқа фанлар кесимида батафсил ўранишга эришилади.

Жадвалли кейс. Таълим сифатини оширишда яна бир фойдали восита кейс-стадидан фойдаланиш мумкин. Айрим мамлакатларда унинг бошқа номлар остида қўлланишади. Унинг шакллари қуйидаги шаклари мавжуд: графикли, матнли (катта ва кичик хажмдаги матн) ва жадвалли.

1-жадвал

Тушунчаларнинг комплекс тарзда мазмуни ўрганиш

№	Тушунчанинг номи	1-талқин	2-талқин
1	Ресурс	АКТ да ва номга хажмга эга файл	Лойиҳани амалга учун маблағ
2	Манбанинг шакли	АКТ да дастур файли	Лойиҳани амалга ошириш молиялаштириш шакли
3	Самарадорлик даражаси	Мавзу чуқур ва кенгрок тушунишга эришилади	Ижтимоий вазиятни яхшилашга эришилади

4	Тескари алоқа	Маълумот алмашиш жараёнида тармоқ ишлаши амалга оширилади	Лойиханинг тадбиқ этиши натижасида ҳудуд аҳоли ижтимоий имконияти ошиши кузатилади
----------	---------------	--	---

Келтирилган жадвал шаклида кейс топшириқ натижасида талабада АКТ ва иқтисодиёт фанидан тушунчалар пайдо бўлишига эришамиз.

Мутахассисларнинг малакали ва меҳнат бозорига талабига жавобига бериши жамиятнинг иқтисодий ривожланишини таъминлашига ижобий таъсир кўрсатади. Бу эса аҳолининг ижтимоий яшаш шароитини янада яхшилаш учун янги имкониятларни яратади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Алхамова М.Р. Професионал таълим муассасаларида дуал шаклини амалга оширишда корхоналарнинг ҳамкорлик тамойиллари //Та’лим тизимида innovasiyalar va ularning amaliy radbirlari: muammolar va yechimlari. Respublika ilmiy konferensiyasi. Farg’ona. 2024 yil 25 yanvar. 203-209-bet.
2. Кирйигитов Б.А., Каршибаев А. Аспекты и анализ процесса подготовки специалистов – основа будущего /Вопросы науки и образования. - 2020. №7.- С.77-80.
3. Бабаев Д.Б., Хайитов Ш.К. Формирование профессиональных умений у студентов инженерных специальностей при выполнении лабораторного физического эксперимента /Научно-методические проблемы инновационного педагогического образования, 2018. 18-23
4. Юнусов О., Косимов Ш., Абдувохидов А. Электронные ресурсы в образовании: возможности, преимущество и проблемы /Ilm pugl журнаги. - 2023. Issue 6. June. - 82-86-бетлар.
5. Кирйигитов Б. Мультимедиянинг қўлланилиши //“Таълим жараенига ахборот коммуникация технологияларини тадбиқ қилиш муаммолари” мавзусидаги республика илмий ава илмий-техник анжумани материаллари тўплами. Андижон, 2017 й. 24 апрель. 2-қисм. 175-176-бетлар.
6. Toxirjon, U. (2024). BOSHLANGICH SINFLARDA O ‘QISHNI YETKAZIB OLIHGA QIYNALAYOTGAN O ‘QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 9-13.
7. Toxirjon, U. (2024). XALQARO O ‘QISH SAVODXONLIGINI O ‘RGANISH (PIRLS). Integration of Economy and Education in the 21st century, 2(2), 14-17.